

Vindinge Lokalhistoriske Forening og Arkiv

Vindinge Forsamlingshus 1896 - 2005

Da 32 vindingeborgere, der repræsenterede mellem halvdelen og to tredjedele af husstandene i byen, mødtes den 1. august 1897 for at oprette et fælles vandværk, skete det som den naturligste ting i det kun et år gamle forsamlingshus.

Går man 100 år længere tilbage blev de lokale beslutninger truffet på bystævnet af gårdmændene, og kun dem. I Vindinge, som var en relativt stor landsby, har forsamlingen bestået af 23-24 gårdmænd. Vi har ikke bevaret noget "bystævne" med kolde, hårde kampe i en ring omkring et "stævnetræ". Man har ment, det lå, hvor den gamle skole blev bygget på landsbyforten – fællesjorden – i 1857. Og det er da muligt – i årene efter fællesskabets ophør blev der af sentimentalt-romantiske grunde opført en del – men man kan roligt regne med, at gårdmændene eller granderne i det danske klima normalt foretrak at drøfte sagerne indendørs og lunt. De havde jo alle sammen pæne øverstestuer.

Sognekommunerne tog over, hvor bystævnet slap, og i de følgende årtier var der grøde i landsbygræsrodderne. Men ...

1. Hvor kunne man afholde møder før forsamlingshuset?

I Vindinge Brugsforenings 50 års jubilæumsskrift fra 1941 fortæller lærer Nielsen:

I gamle dage var smedjen et centralt samlingssted. Smeden var en såre mægtig mand og kom i berøring med mange mennesker. Her blev det drøftet, og det var også herfra, "gnisten" kom (til at oprette en brugsforening). En dag samledes tre af Vindinge bys borgere, nemlig Hans Jensen, forhenværende uddeler i Ferslev Vellerup, gårdejer Peder Jensen, Lillevang, og smedemester Peder Frederiksen. Det var altså i hans smedje, som lå, hvor præstegården i dag har sin indkørsel, det foregik.

Folk i byen var stemt for at få en brugsforening, og de tre blev enige om at sammenkalde til et møde om sagen. Men hvor?

Den gang var her intet forsamlingshus i byen, og der blev da indkaldt til møde hos Kristian Olsen, kaldet Kristian Væver, som boede, hvor nuværende mølleeejer Richard Stærkind bor. Han havde en stor øverstestue, som kunne rumme mange mennesker. Mødet blev afholdt den 3. maj 1891 og altså i "Møllehuset", Kærvej 1. Peder Jensen blev foreningens første formand, Hans Jensen dens første uddeler, mens Peder Frederiksen nøjedes med at blive en af de to første revisorer.

I vore dage er der ingen mangel på mødelokaler, og mange møder bliver afholdt på skolen. Siden 1857 havde man haft en rummelig skolestue i

Tingvej 23, hvor fx indvielsesfesten for kirken i 1875 var blevet afholdt, med så mange fra menigheden, *som pladsen tillod*.

2. Hvorfor kunne man ikke afholde mødet i skolestuen?

Samme år, som kirken blev indviet, dannede Estrup sin første højreregering. Det medførte en mangeårig magtkamp mellem godsejlerpartiet Højre og bondepartiet Venstre, som havde flertal i Folketinget. Det var også en kamp mellem by og land, brugsforeningerne skulle blandt andet befri bønderne for afhængigheden af byernes købmænd.

På landet var der mange steder oprørsstemning, og efter et attentat mod Estrup oprettede han "det blå gendarmerikorps" til opretholdelse af ro og orden 1885-1895. Venstres leder og folketingets formand, Christen Berg, blev sendt ½ år i fængsel, fordi han nægtede at tale på et møde med 3000 mennesker i Hobro, før den lokale politimester havde forladt tribunen. 1889-90 sad Viggo Hørup fængslet i 3 måneder for i sin avis at have angrebet en omstridt dommer. Fra 1885 til 1894 hjemsendte Estrup hvert år rigsdagen før finanslovsforhandlingerne var afsluttet og regerede på grundlag af "provisoriske" finanslove, der også indeholdt ubevilgede udgifter til Københavns befæstning – rent diktatur.

Som led i kampen blev det i 1885 forbudt lærerne at deltage i de riffeforeninger, som blev oprettet mange steder på landet, og i 1886 blev det forbudt at bruge skolelokaler til politiske møder.

Vi opfatter vel ikke brugsforeningsmødet som politisk, men i den højspændte situation var det udelukket at bruge skolen til noget som helst, der bare lugtede af politik.

Læreren hed i disse år (1885-91) Søren Borch Hansen, og hans nærmeste overordnede, Johan Hermann Kruse (1868-91), var sognets sidste i rækken af højkirkelige præster, som gik ind for præste- og bispeautoritet. Og Sjællands biskop, Hans Martensen, var ingen tilhænger af demokratiet, *fuld folkesuveræniteten er oprør mod skabelsesordningen*, skrev han.

3. "Salen" 1896-1925

Forbudet mod at bruge skolelokaler til politiske møder satte gang i opførelsen af forsamlingshuse i landsbyerne. I årene 1885-1895 blev der bygget op mod 900 i hele landet, og Vindinge var med på bølgen. Den nye brugs var indrettet med en lejlighed til uddeleren bag butikken, men da han boede i eget hus, blev stuerne dels brugt til opmagasinering af varer, dels til forsamlingsaal. Når der var noget på færde i "salen", måtte alt flyttes ud i butikken og dagen efter igen flyttes tilbage. Derfor fremkom hurtigt tanken om at bygge en regulær forsamlingsaal.

På generalforsamlingen den 17. juni 1896 *vedtoges det at bygge sal til og lade de stedlige håndværkere udføre arbejdet. Det blev endvidere vedtaget at udleje salen til følgende priser:*

<i>Offentligt bal med beværtning</i>	<i>20 kr.</i>
<i>Foreningebal</i>	<i>16 kr.</i>
<i>Foreningsbal uden beværtning</i>	<i>10 kr.</i>
<i>Foredrag</i>	<i>1 kr.</i>
<i>Gymnastik</i>	<i>1 kr. pr. aften</i>

Brugsforeningen skal afholde udgifter til rengøring og belysning.

Da Ane Olsdatter og Anders Israelsen i 1900 fejrede deres guldbryllup, var forsamlingshusets nye sal den selvfølgelige ramme om festen, der varede til den lyse morgen.

Der kom dog efterhånden en del besværligheder for såvel uddelere som bestyrelse ved, at ”uddelingslokale” og sal var knyttet sammen. I 1905 blev der indkaldt til en ekstra generalforsamling, fordi der var klaget over forholdene og den dårlige tone, som var til stede ved afholdelsen af baller. Spørgsmålet var da: Skal der udskænkes spiritus ved baller eller ej? Det vedtoges at nægte udskænkning af spiritus.

4. Selvstændigt forsamlingshus fra 1925

Den 24. marts 1925 blev det efter megen snak frem og tilbage vedtaget at bygge en ny brugsforening på Kærvej 3. Den gamle brugs blev derefter solgt, men handelen gik tilbage, og der blev den 14. november dannet et interessent- eller andelsselskab, som købte brugsen og omdannede den til forsamlingshus. Selskabets bestyrelse forpagtede huset ud – det var ikke altid lige let, selv om der hørte en mindre lejlighed til ovenpå. Et af de første arrangementer var indvielsesfesten for den nye brugs. *300 mennesker var – efter at have set den nye brugs – samlet ved de smukt pyntede kaffeborde, hvor formanden (for brugsforeningen), proprietær Brochsgaard, bød velkommen.*

Forsamlingshuset betjente herefter gennem 60 år byen med gymnastik - også for skolen, der først i 1958 fik sin egen gymnastiksal – og med juletræsfester, dilettant, folkedans og private fester. Selskabets protokol befinder sig i Vindinge Lokalhistoriske Arkiv.

Under forberedelsen til 50-årsfestlighederne i 1975 gjorde formanden, Henning Buch Larsen, en slags status i Roskilde Tidende. Da forsamlingshuset i sin tid blev stiftet, var det byens borgere, som gik sammen om at købe huset, og det var stadig byens borgere, der ejede huset, idet 70 mennesker i Vindinge havde andelsbrev. Men de havde nu i mindre grad brug for at kunne samles. Storkommunen fra 1970 fik en del af skylden for tilbagegangen i det lokale foreningsliv, og de unge gik heller ikke til baller, som før i tiden. Til gengæld var der kommet en masse familiefester i stedet.

Bestyrerparret var på det tidspunkt Allan og Birthe Lauritsen, som havde travlt med at forberede fødselsdagsreception og middag for andelshaverne med venner.

5. Forsamlingshusets sidste år

Få år senere var den nye skole og hal og Moesgaards beboerhus nye konkurrenter til forsamlingshuset. I 1982 forsøgte et nyt værtpar at udnytte sine professionelle uddannelser til ved siden af selskabslokalerne at åbne en krostue hver dag fra 12 til 22: Mogens Christoffersen var uddannet kok og hans kone Laila uddannet tjener. Menukortet bød på bl.a. moseand, højreb, skaldyrssalat og laksepate. Myndighederne tillod dog ikke servering i den lille krostue, kun til selskaber. Et diskotek blev også forsøgt.

Tiderne blev dog for vanskelige. Konkurrencen fra skole, beboerhus og idrætsforeningens klubhus var følelig, og forsamlingshuset stod ledigt 200 dage om året. Den sidste formand, Gunnar Thielke, forklarede i begyndelsen af 1985 til Roskilde Tidende, at det var økonomiske problemer på længere sigt, der pinte selskabet. Forsamlingshuset skulle sikres bedre mod brand, og der skulle investeres i nyanskaffelser for 200.000. Værten havde sagt op til den 31. marts og kunne indtil da stadig afholde arrangementer. Men på en ekstraordinær generalforsamling den 12. februar sattes der punktum for husets 60-årige liv som "forsamlingshus".

Hvad der skulle ske med det 88 år gamle hus var usikkert. Man overvejede at tilbyde det til grundejerforeningerne, og Thielke refererede, at en del lokale foreninger havde vist interesse for at overtage forsamlingshuset, bl.a. Lokalhistorisk Forening, hvis de kunne få tilskud fra kommunen til overtagelsen.

Enden på overvejelserne blev, at det hidtidige forpagterpar, Flemming og Elly Kristensen, alligevel fortsatte og købte huset til overtagelse den 1. april 1985 under navnet "Vindinge Selskabslokaler" med ny krostue, der var åben alle mandage, onsdage, torsdage fredage og søndage mellem kl. 14 og 23. Det gav huset endnu 20 års levetid som "Vindinge Kro" indtil 2005. Nu er der også her boliger.

Maj 2016

Helge Land Hansen